

AVRASYA’DA İŞBİRLİĞİ VE BÜTÜNLEŞME SÜRECİNDE

ULUSLARARASI ÖRGÜTLERİN ROLÜ

Yrd. Doç. Dr. Çağla Gül Yesevi¹

Özet

Orta Asya’da değişen sisteme uygun olarak çok taraflı artan işbirlikleri görüldü. 11 Eylül olayı ve ardından gelen Afganistan operasyonu, bölge ülkeleri, teröre karşı işbirliğinde bulunmuşlardır. 11 Eylül’den sonra, Orta Asya ülkelerinin Rusya ile askeri bütünleşmesi arttı. Orta Asya ülkeleri, Afganistan operasyonu bağlamında, ABD’nin, askeri üslerini kullanmasına izin verdiler ve farklı alanlarda işbirliğini geliştirdiler. Bölge ülkeleri, bağımsız dış politika ve ülkeler arası birlik fikirlerini, sorgulamaktadırlar. Bu çalışma kapsamında, Şangay İşbirliği Örgütü ve Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü’nün bölgesel işbirliğine katkıları incelenecektir. Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü, Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra kurulan Bağımsız Devletler Topluluğu’nun bünyesinden çıkan bir örgüttür. Örgütün temel amacı, üye ülkelerin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü konusunda ortaya çıkabilecek olan askeri tehditleri önlemek ve çıkabilecek tehditleri, ortak çabalarla, ortadan kaldırmaktır. KGAÖ, üye ülkelerin ulusal güvenliklerini sağlamak için, askeri-siyasi çok yönlü karşılıklı işbirliğini koordine etmeyi, amaçlamaktadır. Şangay İşbirliği Örgütü ise Avrasya coğrafyasında Rusya ve Çin’in öncülüğünde kurulan, tek-kutuplu dünya düzenini sorgulayan bir örgüt olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde, devletler büyüyen sorunlarını çözümlayebilmek için bölgesel ve küresel işbirliğinde bulunma ihtiyacı içindedirler. Karşılıklı bağımlılık, ulusal kimlik oluşturma süreçleri devam eden Orta Asya ülkeleri açısından, sorunlara yol açmaktadır. Bu çalışmada, Şangay İşbirliği Örgütü ve Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü’nün gelişim süreçleri incelenecek ve gelecekte oynayabilecekleri roller üzerinde ayrıntılı bir analiz sunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Avrasya, İşbirliği, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü, Şangay İşbirliği Örgütü

Giriş

Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ), Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra kurulan Bağımsız Devletler Topluluğu’nun bünyesinden çıkan bir örgüttür. Örgütün temel amacı, üye ülkelerin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü konusunda ortaya çıkabilecek olan askeri tehditleri önlemek ve çıkabilecek tehditleri, ortak çabalarla, ortadan kaldırmaktır. KGAÖ, üye ülkelerin ulusal güvenliklerini sağlamak için, askeri-siyasi çok yönlü karşılıklı işbirliğini koordine etmeyi, amaçlamaktadır.

Şangay Beşlisi, 1996 yılında, Çin’in öncülüğünde, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan’ın katılımıyla oluşturulan bir yapılanmadır. Şangay İşbirliği Örgütü ise 2001 yılında, Şangay Beşlisine, Özbekistan’ın katılımıyla oluşturulan uluslararası bir örgüttür. 2012 yılının Haziran ayında, Türkiye, bu örgüte “diyalog ortağı” olarak kabul edildi. Diğer diyalog

¹ Yrd. Doç. Dr. Çağla Gül Yesevi, İstanbul Kültür Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Öğretim Üyesidir.

Yesevi, Çağla Gül (2013). Avrasya’da İşbirliği ve Bütünleşme Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Rolü. *Uluslararası Strateji ve Güvenlik Çalışmaları Sempozyum Bildirileri Kitabı*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, 251-270.

ortakları ise, Sri Lanka ve Beyaz Rusya’dır. Örgütün gözlemci üyeleri ise, İran, Pakistan, Hindistan, Moğolistan ve Afganistan’dır (Yesevi, 2013).

Rusya Federasyonu’nun Dış Politika Stratejileri

Bağımsız Devletler Topluluğu’nun kuruluşunda olduğu gibi, daha sonraki yıllarda da Rusya belirleyici ve etkin güç olmuştur. Rusya’nın BDT politikalarını dönemsel olarak özetlemek mümkündür. Fırat Purtaş’ın belirttiği gibi, 1992-95 Arası “Yakın Çevre” politikası ile, 1996-98 arası farklı hızlarda bütünleşme stratejisi ile, 1999’dan 2001 yılı sonlarına kadar ikili işbirliğinin güçlendirilmesi kavramı ile, 2001’den günümüze ABD’nin eski Sovyet Coğrafyasında etkisinin artması üzerine, Rusya’nın BDT sahasında yeni bütünleşme çabaları ile açıklanabilir (Amanov, 2007, s. 370).

11 Eylül saldırılarından sonra, terörizmle mücadele, BDT üyeleri arasında da öncelikli işbirliği alanı haline gelmiştir. Bu bağlamda, 1998’de BDT’ye üye ülkelerin Suçlarla Mücadele İşbirliği Antlaşması, 1999’da Terörizmle Mücadele Antlaşması ve 2000’de Uyuşturucu ve Kaçakçılıkla İşbirliği Antlaşması imzalanmıştır. Aralık 2000’de Rusya Federal Güvenlik Servisi’nin ilgili birimleri bazında BDT Anti terör merkezi kurulmuştur (Amanov, 2007). Burada eklenmesi gereken, Oktay Tanrısever’in (2005) belirttiği gibi, 11 Eylül’den sonra ortaya çıkan “uluslararası terörizme karşı işbirliği” söylemi ile Rusya, bölge devletlerinin ABD ile daha yakın ilişkiler kurmalarına göz yumdu. Ancak, zaman içinde, Rusya yeniden arka bahçesi olarak tanımladığı ülkelerle işbirliğini geliştirdi.

Münih Konferansı, bir dönüm noktasıdır. Putin’in 43. Münih Güvenlik Konferansı’nda ABD dış politikasını eleştirdiği konuşma medyada (özellikle ABD ve İngiltere’de) “şaşınlıkla” karşılandı; hatta yeni bir “Soğuk Savaş” olasılığından söz edildi. Putin, tek kutuplu dünyayı kabul edilemez buldu. Tek gücün, demokrasiyle hiçbir ortak noktasının bulunmadığını belirtti. Putin’e göre, askeri gücün kullanımı konusunda karar verecek tek mekanizma, son merci Birleşmiş Milletler Kuruluş Sözleşmesidir. BM yerine, NATO ya da AB’yi koymaya kalkmak gereksizdir. Ona göre, NATO’nun genişlemesi müşterek güvenin seviyesini düşüren ciddi bir kışkırtma olmuştu. Putin ayrıca, ABD’nin ‘Avrupa savunmasını güçlendireceği’ savıyla Polonya ve Çek Cumhuriyeti’ne füze savunma sistemi kurma planıyla NATO’nun genişlemesini ‘açık tehdit gördüklerini’ de ima etti (Cumhuriyet, 2007).

Medvedev, 31 Ağustos 2008 tarihinde, Rus televizyonu NTV’de verdiği röportajda, Sovyetler Birliği’nin eski topraklarını, “ayrıcalıklı etki alanı” olarak nitelendirdi. Medvedev, bu konuşmasında, Rus Dış Politikasının 5 önemli prensibini de ortaya koydu. Bunlar: uluslar arası hukukun üstünlüğü, tek-kutupluluğun reddi, Rusya’nın tecridinin reddi (izoloasyonu), Rusya vatandaşlarını yaşam ve onurlarının korunması ve Rusya’nın, eski Sovyet topraklarında ayrıcalıklı çıkarlarının varlığı idi. Bu bağlamda, en önemli müdahale, 2008 Gürcistan savaşıyla, gündeme geldi. Bu savaşta, sadece sınırlara askeri birlikler gönderilmedi, aynı zamanda NATO’nun Gürcistan ve Ukrayna’yı da üye olarak kabul ederek yeniden genişlemesi, engellendi. Savaş sırasında, Sarkozy, ateşkesin sağlanmasına çok etkili bir aktördü, ancak Gürcistan’ı NATO’ya girmesi için destekleyen ve ordusunu modernize eden ABD’idi (Rutland, 2012).

Bölgesel örgütlenmelerin etkinliğini ölçerken üzerinde durulması gereken konu, Gürcistan savaşı sonunda, Rusya’nın bağımsızlığını tanıdığı Abhazya ve Osetya’yı, BDT üyelerinin

Yesevi, Çağla Gül (2013). Avrasya’da İşbirliği ve Bütünleşme Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Rolü. *Uluslararası Strateji ve Güvenlik Çalışmaları Sempozyum Bildirileri Kitabı*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, 251-270.

hiçbirinin tanımamasıdır(Savietz, 2012). Bu durum, Şangay İşbirliği Örgütü üyeleri için de geçerlidir.

2011 yılı boyunca, Gürcistan savaşı, Afganistan operasyonu ve ABD’nin savunma kalkını projesi, Rusya’nın güvenlik politikasını belirlediler. Medvedev, Abhazya ve Güney Osetya’yı tanıdı. Afganistan operasyonu için gerekli transit koridor görevini, üstlendi (Rutland, 2012).

2012 yılının Aralık ayında, Rusya Federasyonu’nun Yeni Dış Politika Belgesi yayınlandı. Rusya, bu belgede, dünyayı “daha istikrarsız bir yer” olarak tanımlamaktadır. Özellikle Batı, diğer ülkelerin iç işlerine karışması, eleştirilmektedir. Birleşmiş Milletler’in rolünün zayıfladığı vurgulanmaktadır. Rusya’nın temel amacı ise, uluslararası politikada denge unsuru olmak ve BM’nin önemini vurgulayarak yumuşak güç kullanmaktır. Ayrıca, Rusya, dünya ekonomisinin daha adil olması gerektiğini ve kur yapısının yeniden düzenlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Rusya, Vesfalya Barışı ile korunmuş olan ülkelerin içişlerine karışmama ilkesini savunmaya devam ediyor. Bilindiği gibi bu ilke, Soğuk Savaş dönemi sonrasında, insani müdahale ve koruma sorumluluğu kavramlarıyla zedelenmiş, yeni bir sürece girilmiştir. Ancak, Rusya, dışarıdan müdahale anlayışı ile de mücadele etmeye devam edecek. Rusya, evrensel bir insan hakları ve özgürlük kavramını sorgulamaktadır. İnsan hakları ve özgürlüklerle ilgili unsurların, kültürel ve tarihi özelliklere değinilmeden anlaşılamayacağı vurgulanmaktadır. Rusya, bölgesel işbirliği için özel önem attığı, Bağımsız Devletler Topluluğu, EurAsEC ve Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütünü, güçlendirilecek. Rusya ve Beyaz Rusya arasındaki bir “Birlik Devleti-Birleşik Devlet” kurulması için çalışılacak. Ukrayna’nın bölgesel yapılanmalar içinde yer alması da Rusya’nın önem verdiği diğer konudur. Enerji konusu, Batı ile ilişkilerde başat rol oynamayı sürdürmektedir (Zaman, 2012a).

Rusya AB, NATO, AGİT gibi uluslararası örgütler, Baltık ülkeleri ve Balkanlar’da işbirliği ortamlarının güçlendirilmesine çalışacaktır. Rusya’nın yeni denge politikasında, ABD’nin dünya polisliğinin dengelenmek istediği anlaşılmaktadır. Günümüzde, eskiye nazaran, Rusya’nın komşuları daha güçlüdür ve Rusya’nın etki alanı, Çin ve Batı devletleri tarafından dengelenmektedir. Putin’in iktidarlarıyla, Rus halkının geçmişleriyle, tarihleriyle yeniden gurur duymaları sağlanmıştı. Bu bağlamda, tarih-kitapları yeniden yazıldı. Rusya, yeniden küresel bir büyük güç olmak için uğraşmaktadır (Rutland, 2012).

Bölge ülkeleri için, Afganistan terör ve uyuşturucu kaçakçılığının merkezi olarak görülüyor. NATO’nun bölgeden ayrılacak olması risklerin artacağı anlamına geliyor ve bizzat Putin’in belirttiği gibi pek arzu edilen bir şey değil. Bu noktadan sonra, istikrarsızlaşan Afganistan’la ilgilenmek, Rusya ve yakın komşularına düşecek. Olayların kontrolünün sağlanması için, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü’nün devreye girmesi beklenebilir. Şangay İşbirliği Örgütü de terör ve uyuşturucu kaçakçılığını, başat konuları olarak belirlemiş durumdadır. Ancak, iki örgütün üyeleri arasında da askeri müdahaleler ile ilgili ortak bir görüşe varılması, kolay gözükmemektedir.

Rusya için en önemli konu, NATO’yı sınırlarına yakın alanlardan uzak tutmaktır. Rusya, ikinci olarak, yakın çevresini, uyuşturucu trafiği, hastalıklar, silah kaçakçılığı ve İslamcı teröristlerden arındırmak istemektedir. Enerji kaynaklarından elde edilen gelirin devamlılığını sağlamak, diğer önemli amaçtır. Rusya, yakın çevresiyle gerçekleştirdiği ticarete, ayrıcalıklı

konumunu korumayı ve güçlendirmeyi, amaçlamaktadır. Bu bağlamda, Avrasya Ekonomik Birliği’ni kurmak için çaba sarf etmektedir. Bunun ilk koşulu olan, Gümrük Birliği, Rusya, Kazakistan ve Beyaz Rusya arasında gerçekleştirilmiştir. Böylelikle, tüm ürün ve hizmetlerin serbest dolaşımı sağlanmış ve ortak para birimi, ruble kullanılmıştır. Ancak, yutdışından gelen otomobillere uygulanan yüksek gümrük vergisi ile bu otomobillerin fiyatları artmış ve daha düşük kaliteli, Rus otomobilleri ile rekabetleri sağlanmıştır. Bu durum, Kazakistan halkını, memnun etmemektedir. (Spechler & Spechler, 2013)

Çin’in Dış Politika Stratejileri

Çin’in Şangay İşbirliği Örgütü’nü kurmasının ana sebebi, Orta Asya’da etkinliğini arttırmaktır. Çin, ayrıca, Rusya ile ilişkilerini geliştirmeyi, ABD- Rusya ilişkisini dengelemeyi ve Orta Asya kaynaklı sorunların Çin’in kalkınmasını etkilemesini engellemeyi, amaçlamaktadır. Çin, Uygur ayrılıkçı faaliyetlerinin büyümesini, önlemeye çalışmaktadır. Şangay İşbirliği Örgütü, terörizm, ayrılıkçılık, dini radikalizm ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi tehditlere karşı konulmasını sağlayacak bir ortaklıktır (Ekrem, 2011).

Şangay İşbirliği Örgütü sayesinde, Çin sınırlarının güvenliğini de sağlamayı amaçlamaktadır. Örgüt, sınır sorunlarının giderilmesinde kullanılabilecektir. Bölge, Çin’in enerji ve ticaret çıkarları açısından da son derece önemlidir. Çin’in enerji ihtiyacı, her geçen gün artmaktadır (Ekrem, 2011).

Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü ve Ortak Güvenlik Kavramı

Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü’nün kurulmasına öncülük eden ve 15 Mayıs 1992’de imzalanan Kolektif Güvenlik Antlaşması’nın temelinde, “ortak güvenlik” kavramı yer almaktadır. KGAÖ Antlaşması’nın 2. ve 4. maddeleri, ortak güvenlikle ilgilidir. 2. maddeye göre, bir ya da birkaç üye ülkenin güvenliği, toprak bütünlüğü ve bağımsızlığı herhangi bir tehdide maruz kaldığı durumlarda, tehdidin ortadan kaldırılması için ortak danışma mekanizması, faaliyete geçirilecektir. KGAÖ Antlaşması’nın 4. maddesine göre ise,

Üye ülkelerden herhangi birine karşı yapılacak askeri saldırı durumunda, diğer üye ülkelerin hepsi, başta askeri olmak üzere söz konusu ülkeye gereken yardımı sağlayacaktır, ayrıca BM Misakı’nın 51. maddesine uygun olarak, kolektif savunma hakkının sağlanması için denetimlerinde bulunan araçlardan yararlanarak, destek vereceklerdir. (Chuntulov, 2010, ss. 357-358)

2001 yılının Mayıs ayında, Bağımsız Devletler Topluluğu, Kolektif Güvenlik Antlaşmasını hazırladı ve bu antlaşmayı 6 üye ülke kabul etti. Ortak Hızlı İntikal Gücü’nün sınırlarda konuşlandırılması kabul edildi. 2002 yılının Mayıs ayında, Kolektif Güvenlik Konseyi Toplantısı’nda, Kolektif Güvenlik Antlaşması’nın, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü’ne dönüştürülmesine karar verildi. Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ), 7 Ekim 2002 yılında, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) üyesi olan Rusya Federasyonu, Kazakistan, Ermenistan, Kırgızistan, Tacikistan, Beyaz Rusya tarafından kuruldu. Özbekistan, Azerbaycan ve Gürcistan, Kolektif Güvenlik Antlaşmasını imzaladılar ancak KGAÖ’ne katılmadılar. Antlaşma, 5 yıllık süre için geçerliydi, bu 3 ülke antlaşmayı yenilemediler. Özbekistan, 2006 yılında, KGAÖ’ne katıldı, 2012 Haziran ayında ise üyeliğini askıya aldı.

Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü bünyesinde, 3 çeşit ortak askeri güç bulunmaktadır. İlk grup, bölgesel güçlerdir. 1995 yılında yayımlanan Ortak Güvenlik Strateji Belgesine göre, 3 askeri grup oluşturuldu: Doğu Avrupa Grubu (Beyaz Rusya ve Rusya), Kafkasya Grubu (Ermenistan ve Rusya), Orta Asya Grubu (Rusya ve Orta Asya Ülkeleri). İkinci grup, Barışı Koruma Güçleridir. Bu güçler, 2009 yılında oluşturuldu. 3500 kişilik bir askeri güçtür. Ancak, not edilmesi gereken, bu askeri varlığın kağıt üzerinde olduğu, ortak bir operasyonda bulunmadığıdır. KGAÖ bünyesinde, üye ülkeler, gönüllülük esasına göre, askeri operasyonlara katılmaktadırlar. Yine bu güçlerin, üye ülkelerde konuşlanması, konu edilen üye ülkenin talebiyle gerçekleşmektedir. Bu bağlamda, KGAÖ operasyonlarında, devletin resmi rızasının aranması esastır. KGAÖ güçleri, Avrasya dışında da ancak BM mandası altında görev yapabileceklerdir. Üçüncü grup, askeri güç ise Orta Asya için Ortak Hızlı İntikal Gücüdür (Collective Rapid Deployment Force for Central Asia). Bu güç, 2001 yılında kuruldu. 4000 kişiden oluşmaktadır ve Kant askeri üssünü kullanmaktadır. Ortak Hızlı İntikal Gücü, savaş sahasında kullanılmadı. 2009 yılında, bu gücün yerini Ortak Acil Müdahale Gücü (Collective Rapid Reaction Forces) aldı. Ortak Acil Müdahale Gücü, Orta Asya dışındaki alanlarda da kullanılabilecektir, 20 bin kişiden oluşmaktadır. 2011 yılında bu iki güç birlikte tatbikata katıldılar (Nikitina, 2012, ss. 43-44).

Ortak Acil Müdahale Gücü, üye ülkeler arası çatışmalarda ya da dışarıdan kaynaklanan tehditlere karşı kullanılabilecektir. KGAÖ Genel Sekreteri Nikolai Bordyuzha’nın da üzerinde durduğu gibi, Ortak Acil Müdahale Gücü, aşırılık, organize suçlar, olağanüstü durumlar, terör ve uyuşturucu kaçakçılığını engellemek, boru hatlarını korumak, doğal ve insanlardan kaynaklanan afetlerden sonraki çalışmaları yürütmek için kullanılabilecektir. KGAÖ, ortak savunma çalışmaları dışında, yasadışı göç, uyuşturucu kaçakçılığı ve zararlı internet siteleriyle ilgili ortak mücadelede bulunmaktadır (Nikitina, 2012, s. 44; Chuntulov, 2010, s. 361).

Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü, Amerika Birleşik Devletleri’nin 2014 yılında, Afganistan’dan ayrılması meselesini, önemsemektedir. NATO’nun Afganistan’dan ayrılmasının ardından oluşabilecek riskler konusunda çalışmalar yapılmaktadır. KGAÖ’nün toplantılarda, Afganistan’daki durum öncelikli gündem maddesi olarak yer almaktadır (KGAÖ Resmi Sitesi, 2011). 12 Ağustos 2011 tarihinde yapılan resmi olmayan KGAÖ toplantı öncesinde, Kazakistan Devlet Başkanı Nazarbayev, en büyük sorunun Afganistan’daki durum olduğunu, bu bölgenin uyuşturucu ve militan merkezi haline geldiğini, belirtmiştir (KGAÖ Haberler, 2013).

Bölgedeki riskler göz önünde bulundurularak, Örgüt kapsamında, Yasadışı Uyuşturucu Dolaşımıyla Mücadele Koordinasyon Kurulu, Yasadışı Göçle Mücadele Koordinasyon Kurulu ve Olağanüstü Duruma Müdahale Koordinasyon Kurulu, kurulmuştur. Ayrıca, 2003 yılından itibaren, her yıl Avrasya bölgesinde uyuşturucu maddelerin yasadışı dolaşımını önlemek ve uyuşturucu ana maddesinin satışını durdurmak için “Kanal” adı verilen bir operasyon yürütülmektedir. Bu operasyonlar, uyuşturucu ve silah kaçakçılığının önlenmesinde, etkili olmaktadır (Chuntulov, 2010, s. 362). Rusya Devlet Başkanı Putin, NATO’nun Afganistan’dan ayrılacak olmasından memnun olmadığını, bundan üzüntü duyduğunu, belirtmiştir. Putin’e göre, NATO güçlerinin, bölgenin istikrarlı hale gelmesi için, görevlerine devam etmeleri gerekmektedir (Kırım Haber Ajansı, 2012).

Bağımsız Devletler Topluluğu Parlamentolararası Kurulu, 1992 yılından beri hizmet vermektedir. Özellikle, üye devletlerin yasalarının uyumlandırılması için çalışmaktadır. Bu

bağlamda, iki yüzden fazla yasa ve kanun incelenmiş ve uyumlandırmıştır. Yasaları arasında uyum bulunan ve eski sistemin yakınlıklarını sürdüren devletlerin işbirliği yapmaları daha kolay olacaktır (BDT Resmi Sitesi, 2011). Bağımsız Devletler Topluluğu, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü ve Avrasya Ekonomik Topluluğu Parlamentolarının toplantıları aynı anda yapılmaktadır. Böylelikle alınan kararların, ulusal parlamentolarda kabulü, kolaylaşmaktadır. Toplantıların birlikte yapılması, BDT, KGAÖ ve Avrasya Ekonomik Toplulukları arasındaki eş güdümü ve ortak paydayı göstermesi açısından, önemlidir.

Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü ve Kırgızistan Olayları

Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü, Haziran 2010’da Kırgızistan’ın güneyinde, Kırgızlar ve Özbekler arasında yaşanan çatışmaların durdurulmasında, aktif olarak yer almadı. Kırgızistan Geçici Hükümeti’nin tüm çağrılarına rağmen, KGAÖ ve Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), bölgeye müdahale etmekten kaçındılar. Bağımsız Devletler Topluluğu, 1992-97 Tacik Yulia Nikitina’nın (2012, p. 50) belirttiği gibi, KGAÖ, 2005 ve 2010 yıllarında Kırgızistan’da meydana gelen olaylara müdahale etmedi. 2005 yılında, Kırgızistan’dan bu yönde bir talep gelmemişti. 2010 yılında ise, Kırgızistan Geçici Hükümeti Başkanı Roza Otunbayeva, müdahale talebini, KGAÖ’ne değil, Rusya’ya yaptı. Kırgızistan Geçici Hükümeti, bu talebin Rusya tarafından KGAÖ’ne iletileceğini varsaymıştır. KGAÖ, Kırgızistan’daki olayları, “anayasal olmayan güç değişimi” olarak nitelendirdi. KGAÖ üyeleri, ülke içindeki bir çatışmaya müdahale etmeyi arzu etmediler. Üye devletlerin isteksizliği ve KGAÖ’nün ancak dış tehditler karşısında müdahale edeceğinin bilinmesinden dolayı, Kırgızistan’a bir operasyon gerçekleştirilmedi.

2010 yılının Haziran ayında gerçekleşen Kırgızistan’daki çatışmanın ardından, Aralık ayında toplanan KGAÖ, yapısal değişikliklerle ilgili kararlar, aldı. Buna göre, KGAÖ üyeleri, Örgütün, iç tehditlere karşı da operasyon gerçekleştirmesi konusunda anlaştılar. Özbekistan, bu yeni düzenlemeye karşı çıktı (Stein, 2012, s. 78). KGAÖ kapsamında alınan kararlar, oy birliğiyle, uzlaşmayla alınmaktaydı. Karar-alma mekanizması değiştirildi. Konuyla ilgisi olmayan üyenin, çekimser kalması ya da toplantıya katılmaması yönünde karar alındı (Nikitina, 2012, s. 48) Bu yeni düzenlemelerle, KGAÖ’nün daha hızlı ve etkin karar alabilmesi sağlanmış olacaktır. .

Özbekistan’ın Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü Üyeliğinin Askıya Alması

Özbekistan, 1999 yılında, Kolektif Güvenlik Antlaşması’nın süresini uzatmadı ve antlaşmadan çekildi. GUAM’a katıldı. 2005’te ise GUAM’dan ayrılarak, Rusya ile yakın ilişkiler sürdürmeye devam etti. 2006 yılında, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü’ne geri döndü. 2006 yılında Özbekistan, Neva, havaalanını, acil durumlarda kullanma izni verdi. Bunun karşılığında, Rusya, Özbekistan’ın donanma sistemini, hava savunma silahlarını, modernleştirilmesini sağlayacaktı. Özbekistan, kriz dönemlerinde, rejiminin garantisini sağlamak için Rusya’nın desteğine ihtiyaç duydu. Ancak, barış zamanlarında, Rus askeri yerleşimine izin vermedi (Blank, 2012).

Özbekistan, Ortak Müdahale Gücü (Collective Reaction Operation Force-CORF) operasyonlarını desteklemedi. Özbekistan, bu operasyonlara, askeri gücünü, göndermemektedir. Özbekistan, KGAÖ’nün 2007 yılında gerçekleştirilen Rubezh tatbikatına gözlemci gönderdi. Özbekistan’ın CORF ile ilgili en önemli çekincesi bu güçlerin, bölgesel çatışmalarda kullanılabilecek olmasıdır. Aralık 2010 tarihinde gerçekleştirilen toplantıda,

Yesevi, Çağla Gül (2013). Avrasya'da İşbirliği ve Bütünleşme Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Rolü. *Uluslararası Strateji ve Güvenlik Çalışmaları Sempozyum Bildirileri Kitabı*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, 251-270.

KGAÖ üyeleri, Haziran 2010'da Kırgızistan'da meydana gelen olayları da göz önüne alarak, örgütün faaliyet sahasının iç tehditleri de kapsamı konusunda anlaştılar. KGAÖ, 2010 Kırgızistan olaylarına karışmadı. Çünkü, antlaşmaya göre, üye devlete dışarıdan bir saldırı karşısında müdahale edebileceklerdi (Stein, 2012, s. 78).

Özbekistan, anayasal egemenlik haklarına özel önem vermektedir ve KGAÖ'nün askeri operasyonlarına katılmayacağını, açıklamıştır. Özbekistan'a göre, KGAÖ, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı konularıyla ilgilenmelidir (Avrasya İncelemeleri Merkezi, 2011).

Putin, 2012 yılının Haziran ayı başında, Kerimov ile buluştu ve ekonomik ilişkileri güçlendirmek adına Özbekistan'ın BDT serbest ticaret bölgesine dâhil olmasını istedi. Görüşmenin sonunda, liderlerin stratejik ortaklığın derinleştirilmesi konusunda bir deklarasyona imza attıkları bildirildi. Ancak, Haziran ayı sonuna gelindiğinde, Özbekistan, KGAÖ üyeliğini askıya aldığını bir dilekçe ile Genel Sekreterliğe bildirdi. KGAÖ'de alınan karara göre, örgüt üyesi ülkelerde kurulacak herhangi bir üçüncü ülkeye ait askeri üs için örgütün onayı gerekmektedir.

Özbekistan ve Rusya'nın arası, Özbekistan'ın KGAÖ üyeliği askıya almasıyla ilgili olarak, gergin durumdadır. Konuyla ilgili olarak Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Özbekistan'ın Rusya'nın müttefiki olduğunu ve Özbekistan'ın Rusya'nın müttefiki olduğunu ve Özbekistan'ın üyeliğini dondurması kararının nihai bir karar olmadığına inandığını belirtti (Cihan, 2012c).

Vladimir Socor, Özbekistan'ın Orta Asya'nın en güçlü ordusuna sahip olduğunu vurgulamaktadır. KGAÖ'nün üyelerine en önemli katkısının, Rusya'nın ürettiği askeri teçhizatları, üretim fiyatıyla elde edebilmeleri olduğunu belirtmektedir. Üye devletler, belli askeri birimler için bu silahları alabilmektedirler (Radio Free Europe Radio Liberty, 2012).

Özbekistan'ın askeri ittifaklarla ilgili aldığı karar, KGAÖ ile sınırlı değil. Özbekistan, üyesi olduğu Şangay İşbirliği Örgütü'ne de mesafeli durmaktadır. Avrasya coğrafyasında, Batı ittifaklarına karşı diğer bir yapılanma, Şangay İşbirliği Örgütü olarak gözükmektedir. 2012 Haziran ayının ilk haftasında, Cumhurbaşkanı İslam Kerimov'un, Çin'e yaptığı ziyaret sırasında, iki ülke arasındaki ticari-ekonomik, üretim ve yatırım ile ilgili işbirliğini öngören 40'a yakın anlaşma ve kontrat imzalandı. Özbekistan ile Çin arasında, petrol-gaz üretme, işleme ve taşımacılığı, eczacılık, bilişim teknolojileri ve inşaat malzemeleri üretimi ve Özbekistan'da üretilen doğalgaz, pamuk, uranyum ve diğer renkli metallerin Çin'e ihracatını içeren teknolojik, ekonomik, veterinerlik, karantina ve bitki koruma antlaşmaları imzalandı. Ayrıca, 2012-2015 yıllarına yönelik işbirliği programı ve ortak sanayi parkının oluşturulmasına ilişkin anlaşma ve Stratejik Partnerliğin Kurulmasına ilişkin Ortak Deklarasyon imzalandı. Çin'le artan işbirliğin ve Şanghay İşbirliği Örgütü üyeliğine rağmen, Özbekistan, sınırları içinde yabancı askeri varlık konusunda, hassas davranmaktadır.

Şanghay İşbirliği Örgütü'ne üye ülkelerin katılımıyla, 2012 yılının Haziran ayında, Kazakistan, Tacikistan ve Rusya'da üç aşamalı kapsamlı askeri bir tatbikat düzenlendi. Özbekistan, bu tatbikata katılmayacağını açıkladı. Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Çin'in silahlı kuvvetlerinde görev yapan askerlerin katılımıyla, tatbikat gerçekleştirildi. Özbekistan, Kazakistan'ın askeri araçlarının, Özbek topraklarına girmesine izin vermedi. Tatbikatın ikinci aşaması, 2012 yılının Eylül ayında Tacikistan'da yapıldı. Tacikistan'a ulaşmaya çalışan Kazak askerleri, askeri araçlarını, Tacikistan'a ulaştırmaya çalışırken, yine

Yesevi, Çağla Gül (2013). Avrasya'da İşbirliği ve Bütünleşme Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Rolü. *Uluslararası Strateji ve Güvenlik Çalışmaları Sempozyum Bildirileri Kitabı*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, 251-270.

aynı zorlukları yaşadılar. Özbekistan bir kez daha, Kazakistan'ın topraklarını kullanmasına izin vermedi.

Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütünün Geleceği

KGAÖ'nün geleceğini değerlendirirken, BDT bünyesinden çıkan diğer oluşumlarla eş güdümlü hareket edildiğini belirtmeliyiz. 2012 yılının Aralık ayında, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü, EurAsEC Devletlerarası Konseyi ve Avrasya Ekonomik Kurulu Toplantılarının beraber yapıldığını, not etmeliyiz.

19 Aralık 2012'de başlayan KGAÖ Toplantısı'nın gündeminde Beyaz Rusya, Rusya ve Kazakistan arasında oluşturulan Gümrük Birliği yer aldı. Gümrük Birliği'nin, 1 Mayıs 2013 itibariyle, Avrasya Ekonomik Birliği'ne dönüştürülmesi hedeflenmektedir. Kırgızistan ve Tacikistan'ın da Gümrük Birliğine katılmaları konusundaki çağrı, Putin tarafından yinelenildi. Avrasya Ekonomik topluluğu kurumları çerçevesinde yeni entegrasyon faaliyetleri, topluluk üyelerine malî destek konuları ve 2013 yılı bütçesi görüşüldü. KGAÖ ile ilgili en önemli konular ise, örgütün 2020 yılına kadar askerî durumu, acil durumlarda kolektif müdahale sisteminin geliştirilmesi idi. Liderler Zirvesi'nde Rusya Devlet Başkanı Putin, askerî işbirliği, uluslararası suçlar ve özellikle uyuşturucu kaçakçılığı konusundaki çalışmalarda ilerleme sağlanması gerektiğini belirtti. Putin'in, toplantı esnasında, üzerinde özellikle durduğu konu, KGAÖ'nün dünya üzerinde, barışı koruma işlevine ağırlık verileceğiydi (Dünya Bülteni, 2012a).

Bu toplantıda gündeme gelen önemli konulardan biri de Kazakistan ve Rusya arasında oluşturulan Ortak Hava Savunma Sistemi idi. Rusya öncülüğünde Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü'ne üye eski Sovyet ülkeleri ortak füze savunma sistemi kurmak için harekete geçti. Rusya'nın yeni Genelkurmay Başkanı Valeri Gerasimov, örgüt üyesi altı ülkenin askeri yapılarının geliştirileceğini ve hava sistemlerinin de ortak kalkan oluşturacak şekilde güçlendirileceğini belirtmişti (Zaman, 2012b).

Diğer KGAÖ toplantılarında olduğu gibi bu toplantının da ana gündem maddesi, NATO'nun 2014 yılında Afganistan'dan çekilmesi idi. Putin, Afganistan'da afyon üretiminin arttığını belirtti ve uyuşturucu kaçakçılığının bölge ülkelerinin en büyük meselesi olduğunu vurguladı (Dünya Bülteni, 2012a).

Aynı günlerde yapılan, katılımcıları da aynı olan Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü, EurAsEC Devletler arası Konseyi ve Avrasya Ekonomik Kurulu Toplantılarının ana gündemi, Avrasya'da var olan işbirliğini ve bütünleşmeyi arttırmaktı. Avrasya Ekonomik Topluluğu, Rusya, Özbekistan, Beyaz Rusya, Tacikistan, Kazakistan, Kırgızistan'ın üye olduğu bir örgüttür. Amacı, Gümrük Birliğini kurmak ve ortak ekonomik politika oluşturmaktır. Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Putin, Avrasya'nın bütünleşmesini özel önem atfetmektedir. Putin Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü'nü, Avrasya'nın güvenliği açısından, başat aktör olarak görmektedir. Putin, özellikle, uyuşturucu kaçakçılığının arttığını belirtmektedir. Putin, EurAsEC Devletler arası Konseyi Toplantısı'nda, topluluğun bütünleşme için misyonunu başarıyla gerçekleştirdiğini gördüklerini belirtti. Putin'in de vurguladığı gibi, Temmuz 2011'den beri, Rusya, Beyaz Rusya ve Kazakistan arasında Gümrük Birliği kurulmuş durumdadır. Putin, 2012 yılının başından beri, Ortak Ekonomik Alan oluşturulması için ülkeler üstü düzenleyici bir organ olarak Avrasya Ekonomik Komisyonu'nun, 17 önemli antlaşmayı yürürlüğe soktuğunu belirtti. Gümrük Birliği ve Ortak Ekonomik Alan

oluşturulması için, EurAsEC’in yeniden düzenlenmesi gerektiğini, söyledi. Kırgızistan ve Tacikistan’ın örgütün üyesi olduğu ama Gümrük Birliği’ne katılmadıklarını, belirtti. Putin, bu iki ülkenin, ortak bütünleşme süreçlerine katılmalarının beklendiğini, vurguladı. EurASEC Mahkemesi ve EurAsEC Parlementolararası Kurul çalışmaya devam etmektedir. Amaçları, Gümrük Birliği çalışmalarında işbirliği sağlamaktır. EurASEC, bütünleşik bir yapı oluşturmayı ve Avrasya Ekonomik Birliğini oluşturmayı, amaçlamaktadır. Yüksek Avrasya Ekonomik Konseyi, Gümrük Birliği ve Ortak Ekonomik Alan kapsamında bütünleşme sürecinin hızlandırılmasını onaylamıştır. Putin, her egemen devletin, Avrasya Ekonomik Birliği’nin, 1 Ocak 2015’e kadar kurulmasını, amaçladığının altını çizmektedir. Putin, Gümrük Birliği ile 3 ülke arasındaki ticaretin, %10 oranında arttığını, bu ülkelerin dünyanın geri kalanıyla ticaretinin ise %4.7 oranında arttığını belirtmektedir (Official Site of President of Russia, 2012a).

Putin, EurAsEC zirvesinde bu örgütlenmenin, Bağımsız Devletler Topluluğu’nun en başarılı bütünleştirici kurumu olduğunu belirtti. Gümrük Birliği’nin kurulduğunu, 3 ülke arasında Ortak Ekonomik Alanın oluşturulduğunu ve Avrasya Ekonomik Komisyonu’nun işlerlik kazandığını, belirtti. EurAsEC, artık Avrasya Ekonomik Komisyonu’na dönüşmektedir (Official Site of President of Russia, 2012b).

Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü Antlaşması Zirvesinde, Putin, KGAÖ’nün, Şangay İşbirliği Örgütü ve Bağımsız Devletler Topluluğu ile işbirliğini arttıracığını, belirtmektedir. Avrasya’daki güvenlik tehditlerine karşı işbirliğinde bulunacaklarını, belirtti. Bu bağlamda, Putin, Afganistan’da askeri güçlerin azaltılması sürecinde ve gelecek yıl yapılacak Afganistan seçimlerini de göz önünde bulundurarak, yaşanabilecek gerginlikle ilgili olarak Afganistan’a özel önem verdiklerini, vurgulamaktadır. Putin, bu konuyla ilgili olarak geçen yıl Mayıs ayında bir belgenin hazırlandığını, hatırlattı. Bu yılki toplantıda en önemli konu oluşabilecek risklere karşı ortak bir karşılığın verilecek olmasıdır (Official Site of President of Russia, 2012c).

Rusya Federasyonu, dış politikasında yumuşak güç unsurlarına ağırlık vereceğini duyurmuştur. Bu bağlamda, 1 Temmuz 2011 tarihi itibarıyla yürürlüğe girecek olan Gümrük Birliği konusunda, Rusya- Beyaz Rusya- Kazakistan anlaşmaya vardılar. Rusya, bu birliğe Ukrayna’nın da katılmasını arzu etmektedir. Rusya, Ukrayna’yı kendi kulübüne dâhil etmek için çaba sarf etmektedir (Progonati, 2011).

Şangay İşbirliği Örgütü

Şangay İşbirliği Örgütü’nün bünyesinde, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin daimi 2 üyesi Rusya ve Çin yer almaktadır. Uluslararası sistemde, etki alanı mücadelesi sürmektedir. Bu iki büyük gücün, işbirliğinde bulundukları bir örgütün varlığının, dünyanın ilgisini çekmesi çok doğaldır. Örgütün varlığının en önemli boyutu, güvenlidir. Örgüt, terörizmi, en büyük tehdit olarak nitelendirmektedir. Merkezi Taşkent’te bulunan Teröre Karşı Yapı, üye ülkelerin, terörist gruplarla ilgili bilgi paylaşımını, yönetmektedir. Şangay İşbirliği Örgütü’nün diğer varlık sebebi de bölgesel ekonomik işbirliğinin ve bütünleşmenin, gerçekleştirilmesidir. Bu bağlamda, Şangay İşbirliği Örgütü, altı üye ülkenin, enerji ve ulaşım alt yapısını yenilemeyi, amaçlamaktadır. Ayrıca, Örgüt bünyesinde İş Konseyi ve Interbank Birliği kurulmuştur. Bu iki kuruluşun, bölgesel alt yapı çalışmalarının finansmanını karşılamaları, beklenmektedir (Nurgaliyev, 2010).

Şangay İşbirliği Örgütü’ne üye ülkelerin ekonomik ve jeopolitik güçleri, birbirinden farklıdır. Şangay İşbirliği Örgütü Eski Genel Sekreteri Büyükelçi Bolat Nurgaliyev (2010, s.44), bu konuyu irdelerken, bazı ülkelerin yoğun nüfusları karşısında, diğerlerinin geniş topraklara sahip olduğunu, belirtmektedir. Ayrıca, Nurgaliyev, bazı üye ülkelerin kara ülkesi olduğunu, iletişim ve ulaşım konularında, komşularının desteğine ihtiyaç duyduklarını, vurgulamaktadır.

Şangay İşbirliği Örgütü Şartına göre, örgüt üyeleri arasında, karşılıklı güvenin artırılması, iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi ve siyaset, ekonomi, ticaret, ulaşım, kültür, enerji, eğitim, bilim, teknoloji, çevrenin korunması gibi pek çok alanda işbirliğinin sağlanması, amaçlanmaktadır. Çin, Şangay İşbirliği Örgütü sayesinde, Avrasya coğrafyasında etkin olmayı, küresel politikayı belirlemeyi, Orta Asya ve Orta Doğu’da etkin güç olarak, enerji güvenliğini sağlamayı, askeri caydırıcılığını arttırmayı amaçlamaktadır. (Adıbelli, 2012, s.146, 149). Hamraev’in (2005) belirttiği gibi, Çin, ayrıca ŞİÖ sayesinde, komşularıyla sınır boyunca gerginliğin azaltılmasını, Çin malları için yeni pazar sağlamayı, ABD’nin bölgedeki etkinliğini azaltmayı amaçlamaktadır (Nogayeva, 2011, s.246). 2010 yılının Kasım ayında Duşanbe’de düzenlenen 9. Şangay İşbirliği Örgütü Başbakanlar Toplantısında, Çin Başbakanı Wen Jibao, aşırıçılık, ayrılıkçılık, terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı ve örgütlü suçlar için daha etkin ve güçlü bir mekanizma yaratılmasını gündeme getirmiştir. Wen, enerji işbirliğinin geliştirilmesini, alt yapı çalışmalarının hızlandırılmasını, tarımsal ve mali işbirliğini arttırmayı, teklif etmiştir. (McDermott, 2012, s.59). Bu bağlamda, üzerinde durulması gereken nokta, Çin’in bu teklifinden de anlaşılacağı gibi, Şangay İşbirliği Örgütü, özellikle ekonomik işbirliğine daha büyük bir önem vermektedir.

Bu örgütün üyelerini bir araya getiren, ortak tehdit ve risklerdir. Şangay İşbirliği Örgütü’nün amacı, sınır aşan tehditlere müdahale ederek, Avrasya’da güvenlik ve istikrarın güçlendirilmesidir. Nurgaliyev (2010, s.45), Şangay İşbirliği Örgütü üyelerinin, birlikte daha güçlü, daha etkili olduklarını ve kaynaklarını birleştirerek, halkları için daha iyi ve güvenli bir yaşam sağlayabileceklerini, vurgulamaktadır. Bu noktada, Şangay İşbirliği Örgütü’nün, “birlikte daha güçlüyüz” söylemi etrafında şekillendiğini belirtmek, yanlış olmayacaktır. Ancak, bu birlikteliğin şartları, üyeler arasındaki uyumu sağlayacak kurallar tam olarak belirlenememiştir.

Şangay İşbirliği Örgütü’nün Etkinliği

Şangay İşbirliği Örgütü’nün etkinliğiyle ilgili en önemli bulgulardan biri, uzun zamandır tekrarlanan askeri tatbikatlardır. Bu tatbikatlar terörist faaliyetler, aşırıçılık ve ayrılıkçılıkla mücadeleyle amaçlamaktadırlar. Üye ülkeler açısından teröre karşı işbirliği öncelikli konuyu teşkil etmektedir. Bu bağlamda, Şangay İşbirliği Örgütü’nün organları, Bölgesel Teröre Karşı Yapı (SCO Regional Anti-Terrorist Structure), en önemli organ olarak gözükmektedir. Kazak Dışişleri Bakanlığı’nın yaptığı açıklamaya göre, 2009 yılında, 99 terörist faaliyet, bu yapı sayesinde engellenmiştir (McDermott, 2012, s.58).

Haziran 2011’de düzenlenen, Şangay İşbirliği Örgütü’nün 10. yılı münasebetiyle düzenlenen toplantıda, altına dayalı yeni bir dünya para birimi oluşturulması, siber uzayda aşırıçılığın engellenmesi, Orta Asya’da çatışma çözümü ve uyuşturucu kaçakçılığına karşı önlemler, üzerinde duruldu (McDermott, 2012, s.58).

Güvenlik konularında işbirliği teşkil etmek için, yasama alanında ilerleme kaydedilmeye çalışılmıştır. Askeri birliklerin, üye devletlerin topraklarını kullanmalarının önündeki engeller

kaldırılmaya çalışılmıştır. Bu konuda ilerleme kaydedilmiştir. Ancak, bu durum, tüm üye devletlerin onayladığı bir süreç değildir. 2012 yılının Haziran ayında, Kazakistan, Tacikistan ve Rusya’da üç aşamalı kapsamlı askeri bir tatbikat düzenlendi. Özbekistan, bu tatbikata katılmayacağını açıkladı. Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Çin’in silahlı kuvvetlerinde görev yapan askerlerin katılımıyla, tatbikat gerçekleştirildi. Özbekistan, Kazakistan’ın askeri araçlarının, Özbek topraklarına girmesine izin vermedi. Tatbikatın ikinci aşaması, 2012 yılının Eylül ayında, Tacikistan’da yapıldı. Tacikistan’a ulaşmaya çalışan Kazak askerleri, yine aynı zorlukları yaşadılar. Özbekistan bir kez daha, Kazakistan’ın topraklarını kullanmasına izin vermedi (Yesevi, 2012c) .

Özbekistan, bölgesel bütünleşme konusuna, ilgi göstermemektedir. Rejiminin devamını, otoriter politikalarla sürdürmeyi ve her türlü muhalefeti sınırlandırmayı, amaçlamaktadır. 2005 yılındaki Andican olaylarından sonra, Özbekistan, ABD ile ilişkilerinin seyrini değiştirdi, ABD’ye tahsis edilen Hanabad üssünün de boşaltılmasını istedi. Bu tarihten sonra, Rusya’ya yakınlaştı ve ŞİÖ, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü ve Avrasya Ekonomik Topluluğu’nda daha aktif olarak yer almaya başladı. Ancak, işbirliğinde saf değiştirmiş olsa da Özbekistan, işbirliğinin rejimine zarar verebileceğini göz önünde bulundurmakta ve bu konuda temkinli davranmaktadır. Nitekim Özbekistan, yabancı askeri üs kurulmasına izin vermeyeceğini, duyurdu. Şangay İşbirliği Örgütü üyesi olan Özbekistan örneğini göz önünde bulundurarak, askeri işbirliği konusunda, karşılıklı güvenin tam olarak tesis edilmediğini, belirtebiliriz. Allison’ın (2008, s.187) belirttiği gibi, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan ise, geniş ancak sığ bir bölgeselcilik siyaseti izlemektedirler. Özbekistan’ın bölgedeki etkinliğini sınırlandırmayı arzu etmektedirler.

Şangay İşbirliği Örgütü, sınır sorunlarının çözümüyle de ilgilenmektedir. Ancak, üye devletler arasındaki sınır sorunları, örgütün yardımıyla değil, üye devletlerin ikili antlaşmaları sonucunda, çözümlenmiştir (Adıbelli, 2012, s.151). 2005 yılında, Kırgızistan olayları, “iç sorun” olarak nitelendirilmiştir. Dış müdahale olarak nitelendirilmediğinden, müdahaleden kaçınılmıştır. 2010 yılında meydana gelen Kırgızistan olayları sırasında da, Şangay İşbirliği Örgütü, aynı gerekçeyle müdahale etmemiştir.

Şangay İşbirliği Örgütü’nün etkinliğini ölçmek için üzerinde durulması gereken bir diğer olay, 2008 yılında, Rusya ve Gürcistan arasında yaşanan çatışmalardır. Bu çatışmada. Çin, Rusya’yı açık bir şekilde desteklemedi ve her iki tarafa da itidal çağrısında bulundu. Ayrıca Çin, Güney Osetya ve Abhazya’yı tanımadı (Adıbelli, 2012, s.150).

Örgütün, 2010 yılında Taşkent’te toplanan zirvesinde, yeni üyelerin kabulüyle ilgili resmi bir mekanizma onaylandı. Ancak, yeni üyelerin kabulü konusunda, fikir birliği bulunmamaktadır. İşbirliği, örgütün esas amacı olsa da ulusal çıkarlar ve ideoloji, örgütün ruhunu şekillendirmektedir (McDermott, 2012, s.57). Şangay İşbirliği Örgütü 2012 Zirvesinde, Pakistan ve Hindistan’ın tam üyelikleri için bir süre ortaya konulmamıştır.

Afganistan Müdahalesi ve Sonrası

Şangay İşbirliği Örgütü toplantılarının ana gündem maddesi Afganistan’dır. Afganistan’daki istikrarsız durum, örgüt üyelerini tehdit etmektedir. Tehdidin kaynakları, artan terörist faaliyetler, organize suçlar ve uyuşturucu kaçakçılığıdır.

Yesevi, Çağla Gül (2013). Avrasya’da İşbirliği ve Bütünleşme Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Rolü. *Uluslararası Strateji ve Güvenlik Çalışmaları Sempozyum Bildirileri Kitabı*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, 251-270.

Çin Halk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Hu Jintao, Şanghay İşbirliği Örgütünün, Afganistan’daki yeniden yapılanma sürecine dâhil olacağını söyledi. Ancak, Rusya Cumhurbaşkanı Putin’in Şanghay İşbirliği Örgütü’ndeki özel temsilcisi Kirill Barsky, Şanghay grubunun, Afganistan’da güvenlik konusunda bir sorumluluk üstlenmeyeceğini, belirtti. Rusya, Afganistan’daki olaylara müdahale etme konusunda, daha temkinli davranmaktadır. Şanghay İşbirliği Örgütünün toplantısında, Afganistan’a gözlemci statüsü verilmesi kararlaştırıldı (Yesevi, 2012c). Rusya Devlet Başkanı Putin, NATO’nun Afganistan’dan ayrılacak olmasından memnun olmadığını, bundan üzüntü duyduğunu, belirtmektedir. Putin’e göre, NATO güçlerinin, bölgenin istikrarlı hale gelmesi için, görevlerine devam etmeleri gerekmektedir (Kırım Haber Ajansı, 2012). İstikrardan yoksun bir Afganistan, Rusya’nın arka bahçesini, rahatsız edecektir.

Şangay İşbirliği Örgütü Üyelerinin İlişkileri

Karalarla çevrili bu coğrafyada, bölge ülkelerinin işbirliği ve bütünleşmesi, tüm dünyanın ilgisini çeken bir konudur. Ancak, Orta Asya ülkeleri, ulusal kimliklerini yaratmaya ve korumaya önem vermektedirler. Ulusal bağımsızlık ve bütünleşme sorunsalı, tartışmalara gebe. Bu ülkeler, Avrupa Birliği, Rusya, Çin, Amerika Birleşik Devletleri, Hindistan ile ikili ilişkilerini geliştirmektedirler. Kurumsal düzeyde, uluslararası örgüt ve konferanslara katılıma, önem atfedilmektedir. Ancak, bu işbirliğinin sınırları, ulusal devletlerin ideolojileriyle şekillendirilmektedir. Şangay İşbirliği Örgütü’ne üye devletlerin arasında, sorunlar bulunmaktadır.

Rusya ve Çin’in, etnik sorunları bulunmaktadır. Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından, Çeçenistan, Dağıstan, İnguşetya ve Tataristan’ın, Rusya’dan ayrılma talepleri görüldü. Çin’in Sincan Özerk Bölgesi’nde, Uygurların bağımsızlık istekleri, bulunmaktadır. Nogayeva’nın (2011, ss.262-264) belirttiği gibi, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan’da 500 bin Uygur yaşamaktadır. Bu durum, Çin yönetimini tedirgin etmektedir. Çin, Orta Asya’daki ülkelerin, Uygurları desteklemelerinden ve radikal İslam’ın yayılmasından endişe duymaktadır.

Özbekistan ve Kırgızistan arasında sınır sorunları bulunmaktadır. Özbekistan ve Kırgızistan arasındaki 1378 kilometrelik sınırın, 371 kilometrelik kısmı belirlenmemiştir. Sınırla ilgili bu sorun devam etmektedir. Ayrıca, Özbekistan ve Kırgızistan’ın enerji ve su kaynaklarının paylaşımı konusunda da sorunları bulunmaktadır (Yesevi, 2012d).

Rusya, Kırgızistan’ın ordusunu yenilemektedir. Tacikistan’ın ordusunu güçlendirmek için de kaynak ayırmaktadır. Rusya, Orta Asya’daki orduları modernleştirmekte ve askeri teçhizat sağlamaktadır. Orta Asya’daki ülkelerle askeri ve stratejik işbirlikleri yapmaktadır. Rusya’nın Orta Asya ülkelerinde pek çok askeri üssü bulunmaktadır. Bunun yanında, Rusya, bu ülkeler enerji, sağlamaktadır. Kırgızistan Cumhurbaşkanı Almazbek Atambayev, elektrik santrali inşa projesini başlattı. Kırgızistan’ın, Narın üzerinde inşasına başlanacak olan santrali, Rus Hidro şirketi tarafından yapılacak. Enerji ihtiyacı içinde olan Kırgızistan, Almazbek Atambayev’in belirttiği üzere, elektrik ihraç edecek ülkeler arasında yer almaya hazırlanmaktadır. Potansiyel müşterileri ise, Çin ve Kazakistan olarak gösterilmektedir (Yesevi, 2012d)

2012 yılının Eylül ayı başında, Nazarbayev ve Kerimov, su ve enerji kaynaklarının verimli kullanılmasıyla ilgili sorunların çözümüne ilişkin ortaklık konusunda anlaştılar. Ana gündem maddelerinden biri Aral Gölü’nün kurtarılmasıydı. Kazakistan Devlet Başkanı Nazarbayev, Kırgızistan ve Tacikistan’ın yukarı çığır ülkeleri olarak barajlar yaptıklarını ve suyun aşağı

Yesevi, Çağla Gül (2013). Avrasya’da İşbirliği ve Bütünleşme Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Rolü. *Uluslararası Strateji ve Güvenlik Çalışmaları Sempozyum Bildirileri Kitabı*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, 251-270.

çığır ülkeleri olan Kazakistan ve Özbekistan’a tarlaları sulamak için verildiğini belirtti. Bu bağlamda, Kırgızistan ve Tacikistan’ın suları, elektrik üretimi için kullanmaları, sorun yaratmaktadır. Nazarbayev’in üzerinde durduğu gibi, Kazakistan ve Özbekistan, tüm alanlardaki ikili ilişkilerini, geliştirmek istemektedirler. Amuderya üzerinde, Tacikistan’ın baraj inşa etmesiyle ilgili, Özbekistan’ın ciddi hoşnutsuzlukları bulunmaktadır (Yesevi, 2012d).

Bölge ülkeleri, çok taraflı işbirlikleri yapmaktadırlar. Orta Asya ülkeleri, NATO ile de askeri antlaşmaları, onaylamaktadırlar. 31 Ocak 2012’de, Tacikistan’la NATO arasında imzalanan antlaşmaya göre, NATO, Tacikistan-Afganistan arasındaki sınırlarda mayınların temizlenmesi için, mali destekte bulunacaktır (Cihan, 2013). Bölgeyi ziyaret eden Dışişleri Bakan Yardımcısı Robert Blake, gelecekte de Çin, Rusya, ABD’nin, Orta Asya’da etkin rol oynayabileceklerini, vurgulamaktadır. Blake, tüm Orta Asyalıların, ABD’nin bölgelerinde daha büyük bir rol oynamasını, istediklerini, belirtmektedir. Bu bağlamda, Blake’in deyimiyle, ABD, bölgesel ticareti ve istikrarı teşvik eden bir güç olarak nitelendirilmektedir (Amerika’nın Sesi, 2013).

Rusya ve Çin ticari ve askeri alanda işbirliğini geliştirmek için çaba sarf etmektedirler. 2012 yılının Aralık ayında, Moskova’da bir araya gelen Çin Başbakanı Wen Jiabao ve Rusya Başbakanı Dmitri Medvedev, bir araya geldiler. 2011 yılında, iki ülke arasındaki ticaret hacmi, 83,5 milyar dolar olarak gerçekleşti. Medvedev, iki ülke arasındaki ticaret hacmi hedefini, 2020 yılı için 200 milyar dolar olarak açıkladı. Ayrıca, bu görüşme sırasında enerji, yatırımlar, kültür, ticaret, bilim ve teknoloji gibi pek çok alanda antlaşmalar imzalanmış ve işbirliği sahaları genişletilmiştir. (Cihan, 2012d).

Nisan 2012’de Rusya ve Çin’in askeri gemilerinin katılımıyla gerçekleşen Denizde İşbirliği-2012 Tatbikatı, Sarı-Deniz’de düzenlendi. Taraflar, tatbikatın kesinlikle üçüncü bir ülke düşünülerek gerçekleştirilmediğini, vurguladılar. Tatbikat kapsamında, gemi kurtarma, ticari araçlara refakat, konvoyları koruma gibi operasyonlar düzenlendi (Hürriyet, 2012).

Bişkek’te 5 Aralık 2012 tarihinde, toplanan Şangay İşbirliği Örgütü Zirvesi’nde Çin, ekonomik işbirliğinin geliştirilmesi, konusuna askeri işbirliğinde daha fazla önem vermiştir. Çin, Şangay İşbirliği Örgütü, Bankası’nın kurulmasını, Enerji Kulübünün oluşturulmasını ve OPEC benzeri bir örgütün yapılandırılmasını talep etmektedir (Kamalov, 2012). Ancak, Rusya’nın enerji konusunda, Çin’in şiddetle önerdiği böyle bir örgütlenmeye, ihtiyaç duyduğu ve yakın gelecekte de bunu destekleyeceği, öngörülmemektedir.

Bölge ülkelerinin ilişkilerinde sıkıntılar bulunmaktadır. İkili ilişkilerdeki rekabet ve güvensizlik, örgüt içerisindeki işbirliğinin gelişimini engelleyecektir. Her üye devlet, örgütten farklı beklentiler içindedir. İşbirliğinin boyutları, misyonu tam olarak ortaya konulamamıştır. Ancak, eğer gelecekte şartlar değişirse, örgüt, düzenlediği askeri tatbikatlar ve Teröre Karşı Yapı ile ön hazırlık mekanizmalarını sunabilecektir.

Sonuç

Avrasya coğrafyasında, Rusya’nın öncülüğünde, iki yönlü bütünleşme çabalarının varlığı açıktır. Avrasya Ekonomik Birliği’nin oluşturulmasıyla, Ortak bir Ekonomik Alanın gerçekleştirilmesi için ciddi adımlar atılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bütünleşmenin ikinci boyutu, güvenlidir. KGAÖ, güvenlik alanındaki işbirliğinin platformudur. Acil Müdahale

gücü ve barış koruma misyonu, bütünleşmenin yönünü değiştirecek önemli çalışmalardır. Sovyetler Birliği döneminden kalma alışkanlıklar, askeri teçhizat sistemleri, ekonomik yardım paketleri, Rusya’nın, bölge ülkeleriyle askeri konularda yapacağı işbirliğini kolaylaştıracaktır. 2004 yılından beri, KGAÖ üyeleri, Rus silahlarını, Rusya’nın iç piyasa fiyatlarından satın almaktadırlar (Nikitina, 2012, s. 43) KGAÖ, Rusya merkezli bir ittifak olacaktır, bağımsız dış politika yapım süreçlerini engelleyecektir.

Bölge ülkelerinde, etnik, dini ve ekonomik temelli iç savaşların çıkma riski bulunmaktadır. KGAÖ, 2010 yılında Kırgızistan’da meydana gelen çatışmalara karışmamıştır. Ancak, bundan sonra daha farklı bir tutum izleme yönünde kararlar almıştır. Yapılan ittifaklar neticesinde, KGAÖ, otoriter liderlerin iktidarlarını korumalarını sağlayacak bir güç olarak kullanılabilecektir. Ayrıca, KGAÖ, muhaliflerin susturulmasında rol oynayabilmektedir. Diğer yandan, KGAÖ, mevcut hükûmetleri baskı altında tutabilecek bir güç olarak da kullanılabilecektir. Küresel bazda, NATO karşıtı, onun alternatifini gösterilen ve askeri alanda güçlenen KGAÖ, bölgesel ve küresel silahlanmanın artmasına yol açacaktır. Bu durumdan en çok faydalananlar ise üye devletlerin silah tüccarları ve mafyası olacaktır. Bölge ülkelerinin içlerindeki heterojen demografik yapı, etnik problemler, silahların suç çetelerinin, ayrılıkçı-bölücü grupların eline geçmesine neden olabilecektir. Eski askeri yapıya dayalı ticari ilişkilerin devam edeceği, yakın gelecekte değişmeyeceği bir gerçektir. KGAÖ için “Rus NATO’su” tanımlaması son derece iddialıdır. Bu konuda üye devletler arasında tam bir uyum bulunmamaktadır. Süreç, yavaş işleyecektir. Ortak savunma konusunda atılması gereken daha çok adım bulunmaktadır. Örgütün bütçesi görece düşüktür, üye ülkeler bağımsızlık ve birlik fikirlerini, sorgulamaktadırlar. Avrupa Birliği örneğinden hareket eden Avrasya Birliği kurulması çalışmaları ilerlemektedir. Bu örgütler, BM, AGİT, AB ve Şangay İşbirliği Örgütü ile ortak hareket edeceklerini, hiçbir devlete karşı tehdit oluşturmadıklarını yinelemektedirler. Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü ile güvenlik alanında ve Avrasya Birliği oluşturma çalışmalarıyla da ekonomik alanda, Rusya öncülüğünde, eski Bağımsız Devletler Topluluğu üyelerini kapsayan, bir birlik kurma ve bütünleşme eğilimi görülmektedir.

Şangay İşbirliği Örgütü ise, terörizm, ayrılıkçılık, aşırıçılık, uyuşturucu kaçakçılığı ve örgütlü suçları, bölgenin istikrarını bozabilecek en önemli sorunlar olarak görmektedir. Örgüt bünyesinde, teröre karşı kurulan yapı ile, üye ülkeler arasında, terörist gruplara karşı istihbarat konusunda bilgi paylaşımı yapılmaktadır. Şangay İşbirliği Örgütü, ayrıca, siyaset, ekonomi, ticaret, ulaşım, kültür, enerji konularında da işbirliğini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Örgütün, askeri işbirliği alanında etkin olan tarafı, düzenlediği askeri tatbikatlarıdır.

Her iki örgütün geleceği açısından sıkıntılar bulunmaktadır. Bunun başlıca nedeni, üye bölge ülkelerin ikili ilişkilerdeki rekabet ve güvensizliktir. Bu durum, örgüt içerisindeki işbirliğinin gelişimini engelleyecektir. Her üye devlet, örgütten farklı beklentiler içindedir. Üye devletlerin işbirliği alanları ve işbirliği sağlayacak unsurlar tam olarak ortaya konulamamıştır. Üye devletler arasında, su sorunu, enerji rekabeti, sınır sorunları, etnik sorunlar bulunmaktadır. Radikal İslami Grupların aktiviteleri, bölgenin istikrarını olumsuz yönde etkilemektedir. Orta Asya ülkeleri, ulus-kimliği oluşturma, amacındadırlar. Bu bağlamda, örgüt kimliği, yeni işbirliği ve bütünleşme hareketleri, sorgulanmaktadır.

Rusya ve Çin’in uluslararası pek çok konuda fikir birliğine rağmen, rakip oldukları da bir gerçektir. Şangay İşbirliği Örgütü, Çin’in bölgesel liderliği açısından, daha önemlidir. Rusya, güvenlik alanında, Orta Asya ülkeleriyle yakınlaşmayı amaçlamaktadır. Rusya’nın 2012 yılının Aralık ayında sunulan Yeni Dış Politika Strateji Belgesi’ne göre, Rusya, dünyayı

Yesevi, Çağla Gül (2013). Avrasya’da İşbirliği ve Bütünleşme Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Rolü. *Uluslararası Strateji ve Güvenlik Çalışmaları Sempozyum Bildirileri Kitabı*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, 251-270.

"daha istikrarsız bir yer" olarak tanımlamaktadır. Özellikle Batı’nın, diğer ülkelerin iç işlerine karıştığı ve Birleşmiş Milletlerin rolünün zayıfladığı, vurgulanmaktadır. Rusya’nın temel amacı ise, uluslararası politikada denge unsuru olmak ve BM’nin önemini vurgulayarak yumuşak güç kullanmaktır. Avrasya’da etki alanı mücadelesinde, Rusya, Şangay İşbirliği Örgütü yerine, liderliğini tek başına üstlendiği başka yapıların güçlenmesini sağlamaya çalışmaktadır. Bu bağlamda, Rusya, bölgesel işbirliği için özel önem atfettiği, Bağımsız Devletler Topluluğu, EurAsEc ve Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütünü, güçlendirmeye çalışacaktır.

Kaynaklar

Adıbelli, B. (2012). Kolektif Güvenlikten İşbirliği Sürecine: Şangay İşbirliği Örgütü. İçinde A. Isina (Ed.), *Asya’da Güvenliğin İnşası ve CICA*. 141-153. İstanbul: Tasam Yayınları.

Allison, R. (2008). Virtual Regionalism, regional structures and regime security in Central Asia. *Central Asian Survey* 27(2). 185-202.

Amanov, Ş. (2007). *ABD’nin Orta Asya Politikaları*. İstanbul: Bilimevi Yayınevi.
Amerika’nın Sesi (2013, Ocak 18). Amerikan Dışişleri Bakan Yardımcısı Robert Blake Orta Asya’da. <http://www.amerikaninsesi.com/content/abd-disisleri-bakan-yardimcisi-robert-blake-orta-asya-da/1585882.html>.

Avrasya İncelemeleri Merkezi. (2011, Kasım 18). Özbekistan Dış Politikası ve KGAÖ. <http://www.avim.org.tr/bultentekli.php?haberid=40981>. erişim tarihi: 14 Ocak 2012.

BDT Resmi Sitesi. (2011). Parliamentary Assembly OCST. <http://www.iaicis.ru/html/index-eng.php?id=147>. erişim tarihi: 23 Kasım 2011.

Blank, S. (2012). Whither the new great game in Central Asia. *Journal of Eurasian Studies* 3.147-160.

Chuntulov, A. (2010). KGAÖ’nün Avrasya’da Güvenliğin İstikrarındaki Rolü. IV. *Uluslararası Türk-Asya Kongresi: Asya’da Bölgesel Örgütler, Kurumsallaşma ve İş Birliği*, 357-365. İstanbul: Tasam Yayınları.

Cihan (2012a, Aralık 22). Ermenistan, Yukarı Karabağ’da Rus NATO’sunu Göreve çağırarak. <http://www.zaman.com.tr/dis-haberler/ermenistan-yukari-karabagda-rus-natosunu-goreve-cagiracak/2031766.html>. erişim tarihi: 23 Aralık 2012.

Cihan(2012b, Aralık 18). Lavrov’dan Özbekistan’a Zeytin Dalı. <http://www.cihan.com.tr/news/Lavrov-dan-Ozbekistan-a-zeytin-dali-CHODg3Nzk3LzQvS0dBw5Y>. erişim tarihi: 18 Aralık 2012.

Cihan (2012c, Ekim 5). Putin Tacikistan’da 30 Yıllık Askeri Üs Antlaşması imzaladı. <http://www.cihan.com.tr/news/AVRASYA-Putin-Tacikistan-da-30-yillik-askeri-us-anlasmasi-imzaladi-CHODEzNDMyLzQ>. erişim tarihi: 13 Ekim 2012.

Yesevi, Çağla Gül (2013). Avrasya’da İşbirliği ve Bütünleşme Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Rolü. *Uluslararası Strateji ve Güvenlik Çalışmaları Sempozyum Bildirileri Kitabı*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, 251-270.

Cihan (2012d, Aralık 6). Rusya, Çin’le ticarete hedef büyüttü.

<http://www.haberler.com/rusya-cin-le-ticarete-hedef-buyuttu-4149446-haberi/> erişim tarihi: 04.02.2013.

Cihan (2013, Ocak 3). Duşanbe, NATO ile işbirliği Antlaşmasını Onayladı.

<http://yenisafak.com.tr/dunya-haber/dusanbe-nato-ile-isbirligi-anlasmasini-onayladi-03.01.2013-444857>. erişim tarihi: 04.02.2013.

Cumhuriyet (2007, Şubat 19). Münih Konferansı.

Dünya Bülteni (2013, Ocak 2). Azerbaycan’da 2012 Böyle Geçti. <http://www.dunyabulteni.net/index.php?aType=haber&ArticleID=241200&q=Gebele>. erişim tarihi: 3 Ocak 2013.

Dünya Bülteni (2012a, Aralık 21). Rusya, KGAÖ üzerinden Orta Asya’ya yayılıyor. <http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=239783>. erişim tarihi: 21 Aralık 2012.

Dünya Bülteni (2012b, Aralık 19). Kırgızistan, Rus üslerinin Kullanım Süresini Uzattı. <http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=239466>. erişim tarihi: 19 Aralık 2012.

Ekrem, E. (2011). Rapor: *Çin’in Orta Asya Politikaları*. Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi.

Eurasianet. (2012, Aralık 14). Russia, Manas and the CSTO: Q&A with Roza Otunbayeva. <http://www.eurasianet.org/node/66304>. erişim tarihi: 15 Aralık 2012.

Gretsky, S. (2011, Nisan 26). Orta Asya’da Yeni Bir Güvenlik Mimarisi mi? Central Asia Caucasus Institute, içinde *Dünya Gündemi* 334.

Hürriyet (2012). Çin ve Rusya Savaş Gemileri Ortak Tatbikata Başladı.

<http://www.hurriyet.com.tr/planet/20396473.asp>. erişim tarihi: 04.02.2013.

Kamalov, İ. (2012, Aralık 5) Şangay Örgütü, Rusya ÇinMücadelesi ve Türkiye’nin Durumu.

<http://www.hurriyet.com.tr/strateji/7105961.asp?gid=202&a=156254>. erişim tarihi: 04.02.2013.

Kırım Haber Ajansı (2012, Ağustos 2). Putin, NATO’nun Afganistan’dan Ayrılacak Olmasından Üzgün. <http://qha.com.ua/putin-nato-nun-afganistan-dan-ayrilacak-olmasindan-uzgun-114907tr.html>. erişim tarihi: 30 Ocak 2013.

Kolektif Güvenlik Örgütü Resmi sitesi. (2011). Ortak Güvenlik. <http://odkb.gov.ru/g/k.htm>. erişim tarihi: 17 Ağustos 2011.

Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü Resmi sitesi-Haberler. (2013). Ortak Güvenlik Oluşumu. <http://mamf.ru/news/news/newsk.htm>. erişim tarihi: 13 Ocak 2013.

McDermott, R.N. (2012). The Shanghai Cooperation Organization’s Impact on Central Asian Security: Aview from Kazakhstan. *Problems of Post Communism* 59(4). 56-65.

Nogayeva, A. (2011). Orta Asya’da ABD, Rusya, Çin: Stratejik Denge Arayışları. Ankara: USAK Yayınları.

Nikitina, Y. (2012). The Collective Security Treaty Organization through the Looking Glass. *Problems of Post Communism* 59(3).ss.41-52

Yesevi, Çağla Gül (2013). Avrasya'da İşbirliği ve Bütünleşme Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Rolü. *Uluslararası Strateji ve Güvenlik Çalışmaları Sempozyum Bildirileri Kitabı*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, 251-270.

Nurgaliyev, B. (2010). Şangay İşbirliği Örgütü ve Asya'nın Güvenliği. İçinde İçinde A. Isina (Ed.), *4. Uluslararası Türk-Asya Kongresi: Asya'da Bölgesel Örgütler, Kurumsallaşma ve İşbirliği*. 43-48. . İstanbul: Tasam Yayınları.

Official Site of President of Russia. (2012a). *Press Statement Following CSTO Collective Security Council, EurAsEC Interstate Council and Supreme Eurasian Economic Council Meetings*. <http://eng.news.kremlin.ru/transcripts/4778>. erişim tarihi: 19 Aralık 2012.

Official Site of President of Russia. (2012b, Aralık 19). *EurAsEC Summit*. <http://eng.news.kremlin.ru/news/4776>. erişim tarihi: 19 Aralık 2012.

Official Site of President of Russia. (2012c). CSTO Collective Security Treaty Council Meeting Took Place in the Kremlin. <http://eng.news.kremlin.ru/news/4775>. erişim tarihi: 19 Aralık 2012.

Progonati, E. (2011, Mayıs 7). Hegemonya Mücadelesinde Rusya'nın Yeni Yakın Çevre Politikası, içinde *Dünya Gündemi* 335.

Radio Free Europe Radio Liberty (2012, Haziran 26). Interview: Analyst Says Uzbekistan's Suspension Shows CSTO is 'Irrelevant'. <http://www.rferl.org/content/interview-analyst-says-uzbekistan-suspension-shows-csto-irrelevant/24629921.html>. erişim tarihi: 13 Ocak 2012.

Rutland, P. (2012). Still out in the cold? Russia's place in globalizing world. *Communist and Post-Communist Studies* 45. 343-354.

Savietz, C.R. (2012). The ties that bind? Russia's evolving relations with its neighbors. *Communist and Post-Communist Studies* 45. 401-412.

Star Gazetesi (2012, Haziran 28). Rusya'dan Orta Asya için Savaş Uyarısı. <http://www.stargazete.com/dunya/rusyadan-orta-asya-icin-savas-uyarisi/haber-622663>. erişim tarihi: 29 Haziran 2012.

Spechler, M.C. & Spechler, R. S.(2013). Russia's lost position in Central Eurasia. *Journal of Eurasian Studies* 4. 1-7.

Stein, M. (2012). Uzbekistan View of Security in Afghanistan after 2014. *Military Review* (May-June), 75-81.

Tanrısever, O. (2005). Rusya Federasyonu'nun Orta Asya-Kafkasya Politikası: Yakın Çevre Doktrininin İflası. İçinde M. Aydın (Ed.), *Küresel Politikada Orta Asya (Avrasya Üçlemesi I)* (43-68). Ankara: Nobel Yayınevi.

Yesevi, Ç. G. (2012a, Temmuz 4). Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü ve Özbekistan. *Önce Vatan Gazetesi*.

Yesevi, Ç. G. (2012b, Nisan 25). Satranç Oyununda Hamleler. *Önce Vatan Gazetesi*.

Yesevi, Ç. G. (2012c, Mayıs 9). NATO'nun Misyonu. *Önce Vatan Gazetesi* Yesevi, Ç. G. (2012d, Mayıs 23). NATO'nun Zirvesi. *Önce Vatan Gazetesi*

Yesevi, Ç.G. (2013, Ocak 30). Avrupa Birliği'nin Alternatifi Nedir?. *Önce Vatan Gazetesi*

Zaman Gazetesi (2012a, Aralık 14). Rusya'nın Dış Politika Perspektifleri Kremlin'e Sunuldu. http://zaman.com.tr/dunya_rusyanin-yeni-dis-politika-perspektifleri-kremline-sunuldu_2028681.html. erişim tarihi: 14 Aralık 2012.

Yesevi, Çağla Gül (2013). Avrasya’da İşbirliği ve Bütünleşme Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Rolü. *Uluslararası Strateji ve Güvenlik Çalışmaları Sempozyum Bildirileri Kitabı*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, 251-270.

Zaman Gazetesi (2012b, Aralık 4). Rusya, Eski Sovyet Ülkeleri ile Ortak Füze Kalkanı Kuruyor. http://www.zaman.com.tr/dunya_rusya-eski-sovyet-ulkeleri-ile-ortak-fuze-kalkani-kuruyor_2024581.html. erişim tarihi: 5 Aralık 2012.

Zakharov, V. (2010, Aralık 16). CSTO Establishes Joint Defense Force. *Russia Beyond the Headlines*. http://rbth.ru/articles/2010/12/16/csto_establishes_joint_defense_force05214.html. erişim tarihi: 13 Ocak 2013.